

Teater

„Tuled kodusadamas”

E. Arro ja L. Normeti uus operett «Tuled kodusadamas» (D. Normeti ja K. Süvalepa libreto), mille «Estonia» teater tõi lavale ÜLNKO 40. aastapäevaks, mõjub kõigepealt oma nooruslikkuse, värskuse ja temperamendiga. Noorte tunnete, rõõmude, igatsuste ja vahel ka pettumuste näitamine teeb opereti eriti lähedaseks noortele. Kuid kaasaegse süzee, meile tuttava miljöö ning igapäevasest elust võetud tegelastega on operett koduselt omane ka kõikidele teistele etenduse külalajatele.

Igapäevasest elust võetud tegelastele on autorid andnud aga klassikalise opereti nõudeile vastavad ülesanded. Siin on esitatud kõik «paarid», kes moodustavad traditsioonilise opereti tegelaskonna: primadonna ja esimene armastaja, subretipaar ja vanem paar, kellele Margiti ja Alfredi näol lisandub veel nn. võistleja-paar. Kuid elulähedase süzee, kaasaegsete tegelaste, tabavate karakterite, elulise koomika ning valitseva noorusromantikaga on vanale vormile antud täiesti uus sisu.

Operett ei püüa lahendada suuri teemasid, ta vaid avab ühe lehekülje noorte inimeste tunneteraamatust ning esitab selle vaatajale seisukoha võtmiseks.

Vastandina tavalistele operettidele on autorid pannud tegelaste psühholoogilisele väljendusele suuremat rõhku kui sündmustikule.

Operett tahab näidata, kui raske on noortel mõnikord selle õige «tule» leidmine, mille järgi seada oma elutee.

Õige «tule» leidmise probleemi ette on asetatud noor meremees Gunnar, kes pärast keerulisi eksirännakuid lõpuks siiski (nagu see operetis peabki olema!) jõuab õigesse sadamasse. Gunnari valiku orbiidis on kaks öde, Lea ja Margit. Nad on täielikud kontrastid: esimene heasüdamlik, hell, õrnatundeline, teine aga pealiskaudne tunnetes ja vaadetes elule. Gunnar on valmis hülgama lihtsat ja ausat Lead, kellega teda seob sõprus juba lapsepõlvapäevilt, tühise ning kokekse Margiti pärast, kes Gunnari armastust vajab vaid meelelahutuseks. Õige tee otsimisel avaldub Gunnari iseloom keerukana, kõikuvana ning mõnikord isegi seletamatult vastuolulisena. Gunnari kõikumised Lea ja Margiti vahel, n. ö. kahtlused hea ja halva vahel, lõpevad õige «tule» leidmisega oma lapsepõlvesõbrataris Leas.

Autorid põhjendavad Gunnari kõikumisi tema oma sõnadega: «Ma olen nõrk, ma olen enda ja võib-olla ka teiste tunnete mängukann.» Igal juhul paneb Gunnari kuju vaataja mõtlema, juurdlema; autorid on siin vältinud standardset opereti «esimest armastajat», kelle iga samm on publikule ette teada.

Mõnevõrra ebaveenev on operetis Alfred. Häirivana mõjub näiteks Alfredi nõrkuse silmapilk ning «tundelisus» Lea juures viiendas pildis. See on vastuolus tema iseloomustusega enesele: «Tunded minu silmas väärt

gelaste arvult ja muusikaliste žanride iseloomult on operetil kammerlik ilme. Koore asendavad siin rohkem ansamblid, alates duetist ja lõpetades detsimetiga. Masside puudumise tõttu ei ole võimalusi efektseteks laulu- ja tantsunumbriteks, mistõttu tavalist operetlikku sära peab asendama sisuline sügavus, psühholoogiline väljendusrikkus, muusikaliste numbrite emotsionaalsus ja karakterisus. Tähelepanav on kõnesoleva opereti muusikalise ülesehituse printsiip: igas pildis on püütud säilitada kindlalt väljapeetud meeleolu (vastandina näiteks «Rummu Jürile», kus üksikud numbrid vahelduvad kontrastsuse alusel).

Opereti tegevus algab Lea lauluga «Kuju kutsub sind kevadine Tallinn», mis oma kauni meloodilise kujunduse ning massilaulu ilmekusega on opereti paremaid soolunumbreid. Lea see laul on opereti muusikaliseks selgrooks, millele tugineb veel Lea ja Gunnari duett teises pildis ning finaalis. Kui me esimeses pildis saame Least kujutuse kui lüürilisest tütarlapsel, kes oskab sealjuures olla ka lõbus ning kelmikas, siis edaspidi murrab tema iseloomu üha rohkem

Stseen opereti «Tuled kodusadamas» lavastusest: Margit — Silvia Urb, Gunnar — Ants Aasma

nukruse ja kurbuse intonatsioon. Leaga on seotud operetis palju ilusat muusikat, kuid kõike varjundav nukrutsev alatoon vajutab nii tema iseloomule kui ka stseenidele, kus ta on kaastegev, ühekülgsuse pitseri, mida veelgi selgemini tõstab esile trööstijate (üliõpilased, isa, Gunnar) üliagar missioon.

Lea ja Margiti karakterite erinevus avaldub selgesti ka nende muusikalises iseloomustuses. Kui Lea muusikaline partii tugineb eesti rahvaviisi intonatsioonidele, siis Margit on amud estraadilike kujundite ning rütmidega. Margitiga seotud muusikalised numbrid on kirjutatud leidlikult, hea karakteritunnetamisega.

Ka Alfredi, opereti järjekindlamat negatiivset tüüpi, on iseloomustatud peamiselt rütmiliste, harmooniliste ja orkestrivahenditega. Alfredi ja Margiti ühine credo avaldub duetis, kus Alfredi meloodiat «Ükskõik, kust saad veidike kasu, loo tutvus seal kindel ja hea!» saadab kontrapunktiliidlikult Margiti «ülemlaul» «Nailon, perloom».

Karakteriselt on läbi viidud subretipaari Anne ja Mati muusikaline joon. Ilmekale ning kohati vaimukale tekstile on heliloojad andnud ka vastava muusikalise kehastuse. Siin on tühiselt igatsevaid laule tempera-

numbritest jääb Gunnar opereti üldises psühholoogilises plaanis muusikaliselt ilma karakterita või õigemini karakteriks «üldes».

Üliõpilasi on näidatud operetis alati lõbusate ja uljastena, kes käivad juba esimeses pildis avaldatud juhtnõtte järgi: «Üliõpilast laulust lõbusust tunda võib igal pool». Nende seltskonnast õhku tõesti nooruslikku temperamenti ning sädelevat lõbusust. Vastavalt süzeele on üliõpilasi muusikaliselt iseloomustatud reipa ning ulja marsiliku meloodiaga, mida võiks nimetada sõpruse teemaks. Ometi jääb üliõpilaste tegevus laval vaeseks ja ühekülgses, mida põhjustab nende lavalise tegevuse ülesannete piiratus (nende ülesandeks näib olevat ainult Lea lohutamine).

Tähtis kujunduslik osa on E. Arro ja L. Normeti operetis orkestril, mis peale ulatusliku avaloo jätab ruumi ka orkestriepisoodidele vaatuste eel. Võrreldes «Rummu Jüriga» on opereti «Tuled kodusadamas» orkester tunduvalt väljendusrikkam, värvikum ning iseloomustavam. Orkestri koosseisu on rikastatud mitmete vähemkasutatavate instrumentidega, nagu alt-saksofoni, ksülofoni, kitarri ning ka erilise löökpilli maracasega. Silmapaistva värvikusega on kasutatud orkestrit kolmanda pildi sambatantsus; siin on ehtsat lõunamaist kirevust ning temperamenti. Siiski tundub problemaatiliseks selle võõrapärase tantsustseini sissetoomine, mis ootamatu sürpriisina väljub «Tuled kodusadamas» üldisest realistlikust stiilist. Kui kasutada niisugust tantsulavastust, siis oleks pidanud seda juba tegema suurema tantsijate arvuga, nii et tants oleks vallutanud kogu lava.

Lavastaja K. Süvalep on üldiselt hästi lahendanud E. Arro ja L. Normeti opereti küllaltki mitmekülge ja nõudliku tegevuse. Hinnatav on lavastaja püüd lihtsusele ja loomulikkusele ning opereti stampeid vältimisele nii lavalises lahenduses kui ka näitlejate mängus. Tähelepanav on tegevuse oskuslik seostamine muusikaga ning tantsu- ja laulunumbritele ülemineku loogilisus ja sundimatus. Lavastuslikult häirib veidi ainult teises ja neljandas pildis mererannas suure kivi juures toimivate stseenide väliste võtete sarnasus.

Näitlejate mäng rahuldab täiesti. Eriti peab välja tõstma subretipaari S. Sooäär ja E. Pärna, kelle loomulik ja ülepakkumatu mäng, tulvil temperamenti ja koomilisi finesse, pakkus vaatajale naudingut. Silmanähtavalt areneb S. Urb (Margit), kes iga osaga saavutab üha suurema vabaduse. Sedasama võib öelda A. Vihandi kohta (Lea), kes on tublisti arenenud ka vokaalses osas. Ka «vanade paar» täitis oma ülesande hästi, eriti kehtib see E. Meili kohta Armilena. Kuigi A. Sepa Juhan oli perekonnaisana omal kohal, jäi tal puudu veel «merekaru» tusedusest. Halba ei saa öelda ka A. Aasma Gunnarist, ehkki mõningaid häirivaid kohti libreto saaks siluda näitleja läbimõelduma mänguga.

Tantsudes kasutas H. Aassalu temale antud tagasihoidlikke võimalusi igati hästi. L. Klausil ei tulnud kostüümidega eriti pead murda, kuna opereti tegelased on võetud kaasaegselt tegelikkusest. U. Kärwise dekoratsioonidest oli kõige parem Juhani kodu oma õhurikka avaruse ning kevadise meeleoluga. Ka nurk Pirita rannakohvikust oli loomulik ning kodune. Vähem rahuldasi rannapildid,

künnisi tema on sõnaga: «Ma olen nõrk, ma olen enda ja võib-olla ka teiste tunnete mängukann.» Igal juhul paneb Gunnari kuju vaataja mõtlema, juurdlema; autorid on siin vältinud standardset opereti «esimest armastajat», kelle iga samm on publikule ette teada.

Mõnevõrra ebaveenev on operetis 'Alfred. Häirivana mõjub näiteks Alfredi nõrkuse silmapilk ning «tundelisus» Lea juures viiendas pildis. See on vastuolus tema iseloomustusega enesele: «Tunded minu silmas väärt pole viletsaid krosse...» Tundub ka, et opereti finaali on seoses Alfrediga kuhjatud üleliiga rabavaid sündmusi. Ootamatu on näiteks Margiti ja Alfredi suur tüli tühisest asjast, samuti on pakutud üle Alfredi küünilisusega, kes, vaevalt vabanenud Margiti embusest, määrab uue kohtumise teisega.

Operetis «Tuled kodusadamas» on 22 tegevusega hästi seostatud muusikalist numbrit, mis kasvavad sündmustikust välja nagu iseenesest. Te-

negatiivset laadi, on iseloomustatud peamiselt rütmiliste, harmooniliste ja orkestrivahenditega. Alfredi ja Margiti ühine credo avaldub duetis, kus Alfredi meloodiat «Ükskõik, kust saad veidike kasu, loo tutvus seal kindel ja hea!» saadab kontrapunktina leidlikult Margiti «ülemlaul» «Nailon, perloon».

Karakteerselt on läbi viidud subre-tipaari Anne ja Mati muusikaline joon. Ilmekale ning kohati vaimukale tekstile on heliloojad andnud ka vastava muusikalise kehastuse. Siin on lüüriliselt igatsemaid laule, temperamentseid ja humoristlikke numbreid jm.

Gunnari muusikalisel iseloomustusel ei ole heliloojad lähtunud tema vastuolulisest tunde- ja mõttemaailmast. Heliloojad on Gunnarit kujutanud muusikaliselt üldises plaanis, milles on paras annus nii kaugete randade ja võoraste sadamate romantikat kui ka noore meremehe kergemeelsust. Hoolimata üksikutest õnnestunud

harba ei saa öelda ka A. Ausmu Gunnarist, ehkki mõningaid häirivaid kohti libretos saaks siluda näitleja läbimõelduma mänguga.

Tantsudes kasutas H. Aassalu teemale antud tagasihoidlikke võimalusi igati hästi. L. Klausil ei tulnud kostüümidega eriti pead murda, kuna opereti tegelased on võetud kaasaegsest tegelikkusest. U. Kärbise dekoratsioonidest oli kõige parem Juhani kodu oma õhurikka avaruse ning kevadise meeoluga. Ka nurk Pirita rannakohvikust oli loomulik ning kodune. Vähem rahuldasi rannapildid, kus liigset tähelepanu tõmbas endale suur kivi; samääraseks jäi aga seejuures mere asukoht.

V. Järvi dirigendina juhatas kindlakäeliselt opereti muusikalist teostust.

Kokkuvõttes võib öelda, et uus tänapäevaainestikuline operett «Tuled kodusadamas» on lavateos, mis pakub vaatajale palju uut ja värsket nii sisulisest, muusikalisest kui lavastuslikust küljest.

A. VAHTER